

At byl co byl, byl přece jenom rejdař,
muž v postavení, ne nějaké nic,
jež v nic se rozplyne a čemu nic
se neřekne. A nadto: Carutherova
garáž si stěžuje, že jedno auto
se poškodilo. V obou případech
má prsty jeden z vašich lidí, Uii.

PANÍ DULLFEETOVA ·

V Ciceru každé dítě ví, že karfiól
trustu je krvavý.

UI ·

Toť nestydatost.

PANÍ DULLFEETOVA ·

Ne, ne. To není proti vám. Pan Clark
se za vás zaručil. Jde o toho
Ernesta Romu.

CLARK *rychle* · Rozum, Uii!

GIRI ·

Cicero...

UI · To nechci slyšet. Zač mě, k čertu, máte?
Dost! Dost! Ernesto Roma je můj člověk.
Nedám si předpisovat, jací lidé
smějí být kolem mne. Tu potupu
nesnesu.

GIRI · Šéfe!

PANÍ DULLFEETOVA ·

Ignatius Dullfeet

bojovat bude s lidmi jako Roma
do posledního dechu.

CLARK *chladně* ·

A to právem.

Trust stojí v této věci zcela za ním.
Rozvahu, Uii. Přátelství a obchod
jsou rozličné dvě věci. Tedy jak?

UI *rovněž chladně* ·

Nemám co k tomu dodat, pane Clarku.

CLARK · Lituji, paní Dullfeetová, velmi,
že to tak dopadlo.

Na odchodu k Uiovi:

Nemoudré, Uii.

*Ui a Giri, kteří zůstali na jevišti sami, na
sebe ani nepohlédnou.*

GIRI · To, po té Carutherově garáži,
znamená boj.

UI ·

A z boje já strach nemám.

ZADRŽITELNÝ VZESTUP ARTURA UIE

GIRI ·

Tak dobrá, neměj strach! Vždyt bu
stát

jen proti tisku, Dogsboroughovi
a všem, kdo s ním jdou, proti všo
městu!

Měj rozum, šéfe, vždyt je to jen klan

UI · Rady mi netřeba. Svou povinnost
znám.

Objeví se nápis.

12.

*Garáž. Je slyšet děst. Ernesto Roma a mladý Inno.
V pozadí gunmani.*

INNA · Je jedna.

ROMA · Něčím asi pozdržel se.

INNA · Bylo by možné, že snad váhá?

ROMA · Bylo.

Arturo velmi na svých lidech lpí,
raději sebe sám by obětoval.

I krys, jako jsou Giri, Givola,

se těžko zbavuje. Pak otálí

a svádí vnitřní boj a hned jsou dvě,

možná i tři. Však přijde. To je jasno

Já znám ho, Inno.

Pomlka.

Až mi bude ležet

ten Giri u nohou, tak budu šťastný,

jak když se přeblaženě vyčurám.

Nu, záhy bude to.

INNA ·

Ty deště v noci

cuchají nervy.

ROMA ·

Proto mám je rád.

Z noci ty ze všech nejtmařejší.

Z aut auta nejrychlejší. Z přátel

ty nejodhodlanější.

INNA ·

Kolik let

ho znáš?

ROMA · Osmáct asi.
 JEDEN GUNMAN postoupí dopředu.
 ROMA · Hoši by chtěli pít.
 Dnes v noci nic.
 ROMA · Chci je mít strážlivě.
 Tělesní strážci přivedou dovnitř malého muže.
 MALÝ MUŽ celý zadýchavý.
 Dvě obrněná
 auta se zastavila před revírem!
 Policistu jak nascto!
 Tak doli
 s tou roletou! Nic společného s námi,
 však opatrnost matka moudrosti.
 Ocelová roleta pomalu uzavírá vchod do ga-
 ráže.
 ROMA · Je chodba volná?
 INNA přikývne.
 Divně s tím tabákem.
 Kdo kouří, vypada tak chladnokrevně.
 Když děláš to, co dělá chladnokrevný,
 a kouříš, staneš se jím.
 ROMA s usměvem.
 INNA to udělá.
 ROMA · Chvěj se. To je zlé.
 Podle mne ne:
 Byk si necení. Jsou necitliví.
 Neznají bolest, nezpůsobí žádnou.
 v kompasu také zachvíva se, nežli
 se ustálí. Tvá ruka chce jen vědět,
 kde pól je. To je všechno.
 HLAS volá z boků.
 HLAS · Policejní
 auta na Churchstrect!
 Zastavuj!
 JEDOU.
 JEDEN GUNMAN vejde.
 Dvě auta za rohem a bez světel!
 ROMA · Jdou na Arturo! Givola a Giti
 ho chtějí odkrouhnout! Jde do pasti!
 Musíme jít mu vsític. Jdem!
 GUNMAN.
 Sebevražda.

ROMA · I kdyby, pak je k sebevraždě čas.
 Clovče, Osmáct let přátelství!
 INNA jasným hlasem.
 Roletu vzhůru! Připravení!
 GUNMAN · Ano.
 Vzhůru!
 Pančrova roleta pomalu stoupá, dovnitř rychle
 vcházejí U a Givola, následovaní tělesným
 strážci.
 ROMA · Arturo!
 INNA užse.
 Ano, s Givolou!
 ROMA · Co je?
 Meš jsme obavy, Arturo. Hlasitě se za-
 směje. U dábla!
 Vše v pořádku!
 UI chrabivě.
 A proč by taky ne?
 INNA · Myslíš jsme, že něco neklape.
 Povej mu klidně ruku, sěte. Právě
 nás za tebe chtěl vláčet do ohně.
 UI jde k Romovi a podává mu ruku. Roma jí s úsmě-
 vem uchopí. V tomto okamžiku, kdy nemůže
 sdělnout po svém browningu, Givola po něm
 bleskurychle od pasu střelí.
 UI · Do kouta.
 Romov mužt stojí nic nechrápající a jsou pak,
 s Innou v těle, zaháně do kouta. Givola se
 slyšne k Romovi, který leží na zemi.
 GIVOLA · Ještě dýchá.
 Dorazit.
 K těm u zdi.
 Váš úklad proti mně byl odhalen.
 I to, co proti Dogsboronghovi
 jste chystali. V hodině dvanácté
 jsem předešel vás. Odpor zbytečný.
 Já naučím vás brojit proti mně!
 Hezoucké hnízdo!
 GIVOLA · Všichni v plně zbrojí!
 O Romovi:
 Ještě se probírá, má smůlu.
 UI · Budu
 dnes v noci v záměcku u Dogsborongha.
 Rychle odejde.

ROMA · Osmáct asi.
 JEDEN GUNMAN postoupí dopředu.
 ROMA · Hoši by chtěli pít.
 Dnes v noci nic.
 ROMA · Chci je mít strážlivě.
 Tělesní strážci přivedou dovnitř malého muže.
 MALÝ MUŽ celý zadýchavý.
 Dvě obrněná
 auta se zastavila před revírem!
 Policistu jak nascto!
 Tak doli
 s tou roletou! Nic společného s námi,
 však opatrnost matka moudrosti.
 Ocelová roleta pomalu uzavírá vchod do ga-
 ráže.
 ROMA · Je chodba volná?
 INNA přikývne.
 Divně s tím tabákem.
 Kdo kouří, vypada tak chladnokrevně.
 Když děláš to, co dělá chladnokrevný,
 a kouříš, staneš se jím.
 ROMA s usměvem.
 INNA to udělá.
 ROMA · Chvěj se. To je zlé.
 Podle mne ne:
 Byk si necení. Jsou necitliví.
 Neznají bolest, nezpůsobí žádnou.
 v kompasu také zachvíva se, nežli
 se ustálí. Tvá ruka chce jen vědět,
 kde pól je. To je všechno.
 HLAS volá z boků.
 HLAS · Policejní
 auta na Churchstrect!
 Zastavuj!
 JEDOU.
 JEDEN GUNMAN vejde.
 Dvě auta za rohem a bez světel!
 ROMA · Jdou na Arturo! Givola a Giti
 ho chtějí odkrouhnout! Jde do pasti!
 Musíme jít mu vsític. Jdem!
 GUNMAN.
 Sebevražda.

INNA u zdi ·

Špinavé krysy! Zrádci!

GIVOLA rozčileně · Střílejte!

Ti, co stojí u zdi, jsou skoseni kulometem.

ROMA se probírá ·

Givolo! K dáblu!

Těžce se otočí, jeho tvář je smrtelně bledá.

Co se tady stalo?

GIVOLA ·

Několik zrádců popraveno.

ROMA ·

Pse.

Cos provedl tu s mými lidmi, pse?

Givola neodpovídá.

Co Arturo? Já věděl! Vražda! Psi!

Hledá ho pohledem na zemi.

Kde je?

GIVOLA · Odešel.

ROMA zatím co ho vlečou ke zdi · Vy psi! Vy psi!

GIVOLA chladně ·

Mám krátkou nohu, že? Jak rozum tvůj!

Na zdravých nohách ke zdi mašírují!

Objeví se nápis.

13.

Givolovo květinářství. Vstoupí Ignatius Dullfeet, muž, který není větší nežli chlapec, a Betty Dullfeetová.

DULLFEET ·

Nerad to dělám.

BETTY ·

A proč ne? Ten Roma

je pryč.

DULLFEET ·

Zavražděn.

BETTY ·

Atsi. Je však pryč!

Ui, pravil Clark, prý má už za sebou

klackovská léta, úděl nejlepších,

a ukázal, že zavrhnout teď hodlá

ten drsný tón. Pokračuj v útoku

a probudíš v něm zas ty horší pudy —

ty sám pak, Ignáci, hned na ráně
bys byl jim. Budeš-li však mlčet, tak
tě ušetří.

DULLFEET ·

Tím nejsem si tak jist.

BETTY · Mlčení pomůže. To není zvěř.

Z boku přichází Giri s Romovým kloboukem na hlavě.

GIRI ·

Vy už jste tady? Šéf je tamhle vevnitř.

Ten bude rád. Já musím odejít.

A rychle, žel, než mě tu uvidí:

ukrad jsem Givolovi klobouček.

Směje se tak mohutně, až se stropu padá štukatura, a mávaje odejde.

DULLFEET ·

Zlé, když se zlobí, horší, když se smějí.

BETTY · Ignáci, nemluv! Tady ne!

DULLFEET trpce ·

A jinde

také ne.

BETTY · Co chceš dělat? V Ciceru

se říká, že pan Ui zaujme místo,

na kterém seděl mrtvý Dogsborough.

A co je horší, zelináři mluví

o vstupu do důvěry.

DULLFEET ·

Dvě rotačky

mám teď už na padrti. Zlá předtucha

mě jímá, ženo.

Vstoupí Givola a Ui s napřaženými rukama.

BETTY ·

Pane Uii.

UI ·

Buďte

nám vítán, Dullfeete!

DULLFEET ·

Já, pane Uii,

to řeknu rovnou: váhal jsem...

UI ·

A proč?

Statečný muž je všude vřele vítán.

GIVOLA · A krásná žena též!

DULLFEET ·

Já, pane Uii,

jsem považoval za svou povinnost

se proti vám a...

UI ·

Nedorozumění!

To stát se nemuselo, kdybychom

ZADRŽITELNÝ VZESTUP ARTURA UIE

se byli znali. Vzděky jsem si přál,
aby se v dobrem došlo k tomu, k čemu
se přece došlo musí.
DULLEET .
Nasili...
...se štím nadevšecko. Nebylo
by nutné, kdyby lidé měli rozum.
DULLEET .
Můj cíl...
...je zcela, zcela táz jak můj.
Oba si přeješ, aby obchod vzkvétal.
Malooobchodník, jehož úděl
v takových dobách nemůže být skvělý,
svůj kárlí má v klidu prodávat.
A nášit ochrannu, když hrozí útok.
DULLEET *pevně*.
A sám i rozhodnout, zda chce tu ochrannu.
Tot moje zásada.
A moje táz.
Svobodně volit musí. Proč? Jen tehdy,
když svobodně si zvolí ochrannu
a tím i odpovědnost tomu dá,
koho sám volí, vládně důvěra,
iž kárlí má stejně zapotřebí
jak jiná odvětví. To vždy jsem hlásal.
DULLEET .
Jsem rád, že slyším to teď z vašich úst.
Nemohu neřít vám: Cicero
by nátlak nikdy neneslo.
Tot jasné.
Zbytečný nátlak nikdo nenesá.
DULLEET .
Řeknu vám přímo: kdyby spojení
s Karfiótrusem mělo znamenat,
že se k nám zavlečou ty krvavé
zmatky, jež trznil Chicago, tak nikdy
to neschválím.
Pomlka.
Tak, pane Dulleete,
upřímnost za upřímnost! Snad se stalo
zde v minulosti leccos takového,
co přine mite morálnosti zcela
neodpovídá. To se v boji stává.

Lec mezi přáteli už ne. Co od vás,
Dulleete, chci: jen abyste měl ke mně
napřístě důvěru, jak přítele
mě znal, jenž druha v bryndě nenechá.
Abyste například v svých novinách
netiskl nadále ty hrůzostřáše
báchorky, které plodí jenom zlo.
Myslím, že nechci mnoho.
DULLEET .
Pane Uii,
je snadné mlčet o tom, co zde není.
V to doufám. Kdyby se však tu a tam
snad udal nepatrný incident
— lidé jsou lidé, žádni andělé —
doufám, že nebude se ihned psát,
že zločinci zas řádí jako divi.
Netvrdím také, že se nepřihodí,
že ten či onen z našich šoférů
vysloví hrubé slovo. To je lidské.
Když také ten či onen zelnář
zaplatí některému z našich lidí
pivo, aby mu včas a řádně přijel
s kapustou, nesmí se hned tvrdit, že
se pašou nepravosti.
BETTY .
Pane Uii,
můj muž je lidský.
GIVOLA .
Což je o něm známo.
A když jsme si tak pěkně všechno řekli
a přátelsky vše vyjasnil, rád
bych ukázal vám svoje květiny...
UI . Až po vás, Dulleete.
*Jdou si prohlédnout Givolovo květinářství. Uii
převádí Betty, Givola Dulleeta. V následující-
ctm vyjevu mezi dvojicí vždy znovu za květi-
nouou výzdobou. Objeví se Givola a Dulleet.*
GIVOLA . Japonské duby, drahy Dulleete.
DULLEET . Rybníčky jsou tak zpola
zakryté.
GIVOLA .
Chápaví modří kapři v nich plují.
DULLEET . ZH lidé květiny prý nemilují.
Zmizí. Objeví se Betty a Uii.
BETTY . Silný muž silnější je bez násilí.

UI · Příčiny chápe jenom ten, kdo střílí.
 BETTY · Výstižný argument jak zázrak platí.
 UI · Ne na toho, kdo musí něco dáti.
 BETTY ·
 Revolver, nátlak, podvod, lež a triky...
 UI · Jsem vždycky muž reálné politiky.
Zmizí. Objeví se Givola a Dullfeet.
 DULLFEET ·
 Já vím, květiny neznají zlých hnutí.
 GIVOLA · Tot právě, co mne milovat je nutí.
 DULLFEET · Tiše si žijí svoje dny a týdny.
 GIVOLA *čtverácky* ·
 Bez hněvu, novin — nic je nezneklidní.
Zmizí. Objeví se Betty a Ui.
 BETTY · Spartánsky žijete prý, pane Uii.
 UI · Pro alkohol a tabák nehoruji.
 BETTY · Ó, nejste vy nakonec světec snad?
 UI · Jsem muž, jenž chci zná jen pohrdat.
Zmizí. Objeví se Givola a Dullfeet.
 DULLFEET ·
 Uprostřed květin žít, ó krásná dřímoto!
 GIVOLA · Ó kéž! Leč ledacos je mimo to.
Zmizí. Objeví se Betty a Ui.
 BETTY · Zdalipak, pane Uii, nábožný jste?
 UI · Jsem křesťan. A to musí stačit.
 BETTY ·
 Jistě.
 Leč deset přikázání, na nichž lpíme...?
 UI · S drsností všedních dnů je nemísíme!
 BETTY · Že dál vás týrá, pane, odpusťte mi:
 co sociální problém v naší zemi?
 UI · Jsem sociální, což lze snadno dokázat:
 i boháč občas za mnou jde — a rád.
Zmizí. Objeví se Givola a Dullfeet.
 DULLFEET · I květiny prý zážitky své mají.
 GIVOLA ·
 Jistěže! Pohřby — na podzim i v máji!
 DULLFEET ·
 Ó, zapomněl jsem. Nutnost uživit se.
 GIVOLA · Tak. Smrt je moje první zákaznice.
 DULLFEET ·
 Doufám, že nejste odkázán jen na ni.
 GIVOLA · Ne — poslechnou-li lidé varování.

DULLFEET ·
 Násilím nikdy nedojde se k slávě.
 GIVOLA ·
 Leč k cíli. Ovšem v květomluvě.
 DULLFEET ·
 Právě.
 GIVOLA · Jste bledý.
 DULLFEET · To ten vzduch. Jsem zemdlelý.
 GIVOLA · Vadí vám vůně květin, příteli?
Zmizí. Objeví se Betty a Ui.
 BETTY · Jsem tolik ráda, že jste zajedno.
 UI · Když člověk ví, oč jde, tak najednou...
 BETTY · Přátelský svazek v bouřích utužený...
 UI *položí jí ruku na rameno* ·
 Miluji rychle chápající ženy.
Objeví se Givola a Dullfeet, který je bledý jak stěna. Vidí Uiovu ruku na rameni své ženy.
 DULLFEET · Půjdem, Betty.
 UI *jde k němu a podává mu ruku* ·
 Vaše rozhodnutí
 vás šlechtí, pane Dullfeete. A bude
 ku blahu Cícera. Že muži jak my dva
 se našli, může být jen na prospěch.
 GIVOLA *dává Betty květiny* ·
 Nádheře nádheru!
 BETTY ·
 Hle, Ignáci!
 Jsem tolik ráda. Sbohem, pane Uii!
 Na brzkou shledanou!
Odejdou.
 GIVOLA ·
 Tak to by bylo.
 A teď by to už konečně snad šlo.
 UI · Ten člověk se mně líbí pramálo.
Objeví se nápis.

14.

Za rakví, která je za zvuku zvonů vynášena z mauzolea města Cícera, krácejí: Betty Dullfeetová ve vdovském šatu, Clark, Ui, Giri a Givola, poslední nesou veliké věnce. Ui, Giri a Givola odevzdají věnce a zůstanou stát před mauzoleem. Odtamtud je slyšet hlas pastorův.

ZADRŽITELNÝ VZESTUP ARTURA UIE

Je třeba lidí, kteří nejsou jen ochotni pro nás mlčet, nýbrž také mluvit — a hlasitě!

MULBERRY. O čem moh mluvit, než že jste teznici?

GIVOLA. On musel pryč. Nebot ten malý Dullfiet byl jak póra, již velkobeláštřím vzdýcky znovu pot strachu vytrýskne. A tenhle pot strážlivě smrděl!

GIRI. A vás karchol?

MULBERRY. Vozit ho do Cicera, nebo ne?

MULBERRY. Pres jatky ne!

GIRI. A tedy přes co, přes co? Kdo zere telata, jez porážime? To slyším rád: o maso tvát a nadávat kuchari, protože má v ruce nůž. Hubický od vás čekame, ne kletby! Ted domů!

MULBERRY. To byl, Clarku, černý den, kdy přivedls je k nám!

CLARK. To říkáš mne?

GIRI. Oba chmurně odcházejt.

GIRI. Nedej si, šéte, ztrpčit kratochvili z tohoto pohrbu sebrankou!

GIVOLA. Klidi Betty!

Z mauzolea přicházt Betty Dullfietova, pod-
přána jakousi ženou. Uj ji ustoupi do cesty.
Z mauzolea zru varhany.
Mou sousrast, pami Dullfietova!

UI. Přede kolem něho beze slova.
GIRI. Zafve.
GIRI. Vy tam! Stát!
Betty se zastaví a otočí se. Je vidět, že je nesmírně bláď.

UI. Rekl jsem: Sousrast, pami Dullfietova!
Dullfiet — Bůh dej mu věčnou slávu — zemtel.
Váš karchol však existuje: Treba ho ještě nevidíte zrakem, který je zkalen zálem. Tragický ten případ by ale neměl dát vám zapomenout,

HLAS. Tak pozustatku Ignata Dullfietova ted kůd bud přán. Je skončen život, v němž jen málo zisku, mnoho námah bylo. Zesnulý velkou práci věnoval vždy pro jiné a nikdy pro sebe. U brány nebes anděl ve formě az Dullfietova kabátu se dotkne, pozná, že leckde prodřený měl šat, a takto o něm řekne: Tento muž nes tíží za mnohé. A v městské radě na jejích přístich schůzích častokrát vše náhle utichne, když mluví už všichni. Rada bude čekat, že ted Ignatus Dullfiet promluví. Tak velmi zdejší občané si zvykli dbát jeho rad. Jak zemřelo by nymi svědomí města. V těžké chvíli pro nás odešel ten, jenž přimou cestou slepě moh jít a jenž znal právo nazpamět. Byl tělem malý, duchem velký muž! A jeho noviny, tot kazatelna, z níž jeho jasný hlas byl slyšitelný daleko za hranice města. Ignat Dullfiet, odpovívej v pokoji!

Amen.

GIVOLA. Takmi to muži! Nic o způsobu smrti.

GIRI. Dullfietovým kluboukem na hlavě. Takmi to muž? Muž, jenž má sedm dětí!

GIVOLA. Hiddáte rakev, aby pravda nepřišla ke slovu ani tadý?

CLARK. Drahý Clarku, pročpak tak drsně? Misto, na němž jste, by mělo mřnít vás. A šet též není dnes v náladě. To není pro něho.

MULBERRY. Vy teznici! Ten Dullfiet držel slovo: ke všemu mlčel!

GIVOLA. To vždy nestací.

že na poklidná auta s karfiólem
zákeřná ruka ze zálohy střílí.
Petrolej vylévaný mrzkou rukou
zle ničí zeleninu, jíž je třeba.
Zde stojím já a se mnou moji lidé
a chcem dát ochranu. Co vy?

BETTY *vzhledně k nebi*. Ach, tohle —
a Dullfeet dosud nezpopeněn!

UI. Mohu
toho jen litovat a ujistit vás:
muž mrzkou rukou odpravený byl
můj přítel.

BETTY. Tak. A ruka, jež ho sklála,
tá ruka je, jež chňapla po jeho.
Vaše!

UI. To zase jsou ty pomluvy,
to pusté štvání, nactiutrhaní,
jež od kořenů otravuje mé
upřímné úmysly, jak vyjít v míru
s mým sousedem! Jen klacky pod nohy!
Já důvěřuji, oni naopak!
Prý vyhrožují, když jen ucházím se!
Podávám ruku, ruka se mi srazí!

BETTY. Ta ruka, jež chce odpravit!

UI. Ó ne!
Jsem poplván, když vřele ucházím se!

BETTY. Had takto uchází se o ptáka!

UI. Slyšíte! Tak se se mnou jedná! Tak
i Dullfeet měl mou upřímnou a přímou
nabídku přátelství jen za výpočet,
velkomyslnost za slabost! Ó žel!
Na přátelská svá slova sklidil jsem —
chlad mlčení! To byla odpověď,
když já jsem doufal v přeradostnou
shodu!

A jak jsem doufal, že se na své stále
a ponižující už prosby o přátelství,
či aspoň o laciné pochopení,
snad dočkám známky lidské vřelosti!
Vše nadarmo! Jen s opovržením
jsem setkal se! I slib, že bude mlčet,
jež dal mi mrzutě — Bůh ví, že nerad —

při prvé zámince je zrušen! Kde teď
je vroucně příslibené mlčení?
Do všech stran světa zas se vytrubují
ty hrůzostrašné bajky! Varuji.
Dlouho už nelze spoléhat se na mou
pověstnou trpělivost!

BETTY. Nemám slov.

UI. Ta vždycky chybějí, když mlčí srdce.

BETTY. Vám srdcem je, co činí výmluvným?

UI. Já mluvím tak, jak cítím.

BETTY. Možno cítit
tak, jak vy mluvíte? Já věřím tomu!

Vraždění přístí u vás ze srdce!

A vaše zločinnost je proctěná
jak dobrodiní bývá u lidí!

Věříte zradě jak my věrnosti!

Jste neproměnně pro vrtkavost!

Vznešené hnutí myslí nezíská vás!

Všichni duši pro lež! Čestně pro podvod!

Vždy rozplameněn zvířecností! Nadšen,

když zříte krev! Přeblažen násilím!

Před každou špinavostí stojíte
dojatě v slzách. Před dobrými skutky

vás rozdmýchává hněv a nenávisť!

UI. Můj princip, paní, zní: at protivník
se vymluví. I když mě hanobí.

Ve vašich kruzích nijak naklonění

mi nejsou. To já dobře vím. Můj původ —

jsem prostým synem předměstí — se uvádí
vždy proti mně! „Ten muž,“ se říká,

„neví,

jaký si má vzít příbor pro desert —

a ten by chtěl pak obstát v světě peněz!

Snad mylně ještě sáhne po noži,

když o tarifu nebo o podobných

finančních věcech bude někde řeč!

To nejde, ne. Ten muž se nehodí.“

Můj drsný tón, můj mužný způsob řeči,

když věci pravým jménem nazývám,

je provaz, jež mi pletou. A tak mám

předsudky proti sobě, opřít mohu

se jenom o případné zásluhy,

ZADRŽITELNÝ VZESTUP ARTURA UIE

A všechno to ti nepomůže pranic.
 Ty hrozby, vraždy bez mezi a hranic,
 Arturo, vše je marné. Nebot koreň
 tvých zločinů je špinavý. Nevzkvetou.
 Zrada je špatný hříš. Jen vraždi, žži!
 Podváděj Clarkey, sříhej Dullflecty —
 před svými ale — stůj! I proti světu
 se spikni, spiklence však užetři!
 Udupěj pod nohama všechno, ale
 neudupěj si nohy, neblahý!
 Všem ve tvář žži, však vlastní obličej
 v zrcadle nezamýšlej obelhat!
 Sebe jsi zabil, když jsi zabil mne.
 Byl jsem ti nakloněn už tehdy dávno,
 když před pivnici viděl jsem tě stát.
 V průvanu věčnosti teď stojím já,
 a ty jdeš zatím s pány hodovat.
 Zradou ses vyšvihl a zradou také

ROMA.

UI ze *špánku*. Kravé stíny, pryč! O sítování!
Sitna za ním zprásvitím. Objev se duch
Ernesta Romny, na čele rdmu po kuce.

UIova ložnice v hotelu U mamuta. Uí se v tíztych
snach převaluje na lážku. Na židlich jeho tělesní stráž-
ci s revolucny v klíně.

15.

Vyděšené útece.
Objev se nápis.

BETTY. Ne! Nikdy! Fúj!

Prátelství?

Naprátme k ní rukou.

UI. Tak tedy?

BETTY. Před ochráněncem nás Pánůh ochraňuj!

UI. Záhý! Tak či tak, jen klidi!

To nikdy!

BETTY slabě.

UI. Tu musíte hned pomstít! "Vražda žve.
 Můj plan je pevný! Cicero ochránit.

da!
 "Jsem poskozena!" "Křiči škoda." "Vraž-
 "Ne já, ten druhý!" "Nevím o ničem!"
 svých zločinů a obvinil tam jiné.
 jste objevil se dosud vzděky v místě
 já věděla, že přijdete sem, neboť
 jehoz sám zavrždil jste? Netvore!
 BETTY. To říkáte zde vdově toho muže,

poslední zbyla ochrana jsem já.
 vždy slabý vydan vplen. A jedina
 v studeném světě, kde je bohužel
 te zráty! Bezbranná zde stojíte
 dal na prányt. Dost želet nemůžete
 jenž zločin, teror, násilí vždy hned
 A že tím v Cicero též chyblí hlas,
 Uvazte, že váš Dullflect zde už není.
 Tak jest.

UI. Ted teprv vim, žes odešel!
 Dullflecte, 6 Dullflecte!

BETTY. jenž mrtvých nezna.
 by předčasně. I mluvím o obchodě,

UI. Jsme mezi hroby. Zlumnit city bylo
 Ne tak nahlas, dítě!

GIRI *vyhrůžně*.
 "Vyhňte Uie!"
 či "jist mi dejte" řekne, namisto:
 Přisahám mrtvému, že vlastní hlas
 chci nenávidět, jestli "Dobrý den"
 a říci světu, jaký mor sem vtrhl!

BETTY. Ano, jde dál a — chci ho využít
 jde dál, i když nás síhne nestěstí.

UI. I ptám se: co je s kartholem? Život
 jednoho dovozního obchodu.

nýbrž jak vlivný člověk k majitelce
 nemluvit zde jak člověk k člověku,
 UI. Velice trpká zkušenost mě učí

BETTY. A propast mezi námi, jež tím mostem
 má překlenout se, je jen krutá vražda!

UI. A tento most nás oba spojuje.
 jste čímá v zelenině. Tak jak já.

jichž sám si dobudu. Vy, paní Dullflectová,
 jichž sám si dobudu. Vy, paní Dullflectová,

zajdeš. Jak mne jsi zradil — přítele,
druha —, tak zradíš všechny ostatní.
A tak i tebe ještě, Arturo,
ti všichni zradí. Pod zemí už leží
Ernesto Roma, tvoje zrada ne.
Ta nad hroby se houpá ve větru,
všem viditelná, ba i hrobařům.
A přijde den, kdy všichni, které
jsi odpravil, se vztyčí, povstanou
i ti, jež ještě skolíš, Arturo,
a půjdou proti tobě — celý svět
v krvi, však v naději, že budeš stát
a hledat pomoc. Tak i já jsem stál.
Marně pak budeš žebrot, klít a slibovat!
Nikdo tě neuslyší! Tak i já jsem pad.

UI *vyburcován ze sna*

Pryč, hrůzo! Zrádče! Strílet! Na to
místo!

*Tělesní strážci střílejí na místo na stěně, na
které Ui ukazuje.*

ROMA *vybledává*

Jen houš! Co ze mne zbylo, před kulkou
je jisto.

■

16.

City. Shromáždění chicagských zelinářů. Jsou velice bledí.

PRVNÍ ZELINÁŘ ·

Svévůle! Vyděračství! Loupež! Vražda!

DRUHÝ ZELINÁŘ ·

Ba víc a hůř: zbabělost, pasivita!

TŘETÍ ZELINÁŘ ·

Co, pasivita? V lednu vešli dva z nich

do mého krámu. Řekli: Ruce vzhůru!

Od hlavy k patě jsem si oba změřil

a klidně řek jsem: Uhnu, pánové,

jen násilí! Dal jsem jim najevo,

že nemám s nimi pranic společného

a jejich počínání neschvaluji.

Byl jsem jak led. Už pouhým pohledem
jsem říkal: Dobrá, tu je pokladna,
však jen kvůli těm browningům!

ČTVRTÝ ZELINÁŘ · A správně!

Myji si ruce, za to nemohu!

řekl jsem manželce.

PRVNÍ ZELINÁŘ *prudce* ·

Co, zbabělost?

Jen zdravé myšlení. Když člověk mlčel

a se skřípáním zubů platil, dalo

se čekat, že ty stvůry přestanou

alespoň se střelbou. Nic z toho však.

Svévůle! Vyděračství! Loupež! Vražda!

DRUHÝ ZELINÁŘ ·

To může stát se nám jen. Žádná páteř!

PÁTÝ ZELINÁŘ ·

Spíš: žádný browning! Nejsem přece
gangster,

prodávám karfiól.

TŘETÍ ZELINÁŘ · Já doufám jen,

že na takové ten pes narazí,

co ukážou mu zuby. Ať jen zkusí

tuhletu hru pro změnu někde jinde!

ČTVRTÝ ZELINÁŘ · V Ciceru dejme
tomu!

*Objeví se zelináři z Cicera. Jsou velice
bledí.*

ZELINÁŘI Z CICERA · Nazdar, Chicago!

ZELINÁŘI Z CHICAGA ·

Nazdar, Cicero! Co tu chcete vy?

ZELINÁŘI Z CICERA ·

Jsme objednáni.

ZELINÁŘI Z CHICAGA ·

Kým?

ZELINÁŘI Z CICERA ·

No jím.

PRVNÍ ZELINÁŘ Z CHICAGA ·

Jak může

vás objednat? Vám něco předpisovat?

Jak komandovat v Ciceru?

PRVNÍ ZELINÁŘ Z CICERA ·

No browningem

ZADRŽITELNÝ VZESTUP ARTURA UIE

Po týdních jednání, jež nebyla vždy
hladka — já říkám vám, co vlastně ne-
mám —
rozhod se velkoobchod Betty Dullfietové
přistoupit ke KartioliTrustu. Takže
veskerou zeleninu dodávat vám bude
KartioliTrust. Co získáte tím, leží
jak na dlani: zvýšenou jistotu
v dodávkách. Nové ceny, maličko jen
zvýšené, jsou už stanoveny. Tisknu
vám ruky, pani Dullfietová, nová členko
našeho trustu.
Clark a Betty Dullfietová si potřásají rukama.
GIVOLA: Promluvi Arturo Ui.
Ui předstoupí před mikrofon.
UI: Občané z Chicaga a Cicera!
Prátele! Když mě starý Dogsborough,
počestný muž, Bůh dej mu věčnou slávu,
před rokem se sžami v očích vyzval
chicagská zelinářství ochraňovat,
byl jsem, ač dojat, přec jen skeptický,
zda mohu dostát této důvěře.
Dogsborough zemřel. V jeho testament
lze volně nahlédnout. V něm nazývá
prostými slovy mě svým synem. Pohnut
děkuje za vše, co jsem vykonal
ode dne, kdy jsem přijal jeho vyzvu.
Obchod se zeleninou — karholem,
pažitkou, cibuli a kdoví čím —
je v Chicagu dnes chráněn pevnou rukou.
Snad smím to říci: díky rozhodnosti
z mé strany. Když pak zcela nečekaně
jiny muž, Ignatius Dullfiet, podal
mi stejný návrh, nyní za Cicero,
nebyl jsem nenakloněn Cicero
vzít rovněž pod ochrannu. S podmiňkou,
že bude to jen na výslovné přání
všech obchodníků! Povolan být musím
jen a jen dobrovolně. Svěmu sboru
jsem přisně nardil: Jen žádný nátlak!
Město má plnou svobodu mě zvolit!
Mirzuty souhlas, skoupou prosbu nechci.

DRUHÝ ZELINÁŘ Z CIGERA:
Nášilh usťupujem.
PRVNI ZELINÁŘ Z CHICAGA:
Zbábelost!
Jste muži! Nejsou v Ciceru už žádní
soudcové?
PRVNI ZELINÁŘ Z CIGERA:
Ne.
TŘETI ZELINÁŘ Z CIGERA:
Už ne.
TŘETI ZELINÁŘ Z CHICAGA:
Vy musíte
se bránit, lidíčky! Ten černý mor
se musí zadržet! Což cela zem
má sezřana být touto nakazou?
PRVNI ZELINÁŘ Z CHICAGA:
Napřed jde jedno, pak jde druhé místo!
Jste zemi dlužní boj až na nůž! Na nůž!
DRUHÝ ZELINÁŘ Z CIGERA:
Jak to, že my? Proč? Mlyeme si ruce.
ČTVRTÝ ZELINÁŘ Z CHICAGA:
A my zas doufáme, že na takové
ten pes, dej Bůh, snad ještě narazí,
co ukázou mu zuby.
Za zvuků fanfár vystoupí Arturo Ui a Betty
Dullfietová (ve smutku), následovaní Clar-
kem, Givm, Givolou a tělesnými strážci.
Ui
projde celou touto skupinou. Tělesní strážci
zaujmuou postavení a pozadí.
GIRI:
Nazdar, děti!
Z Cicera jsou tu všichni?
PRVNI ZELINÁŘ Z CIGERA:
Ano, jsou.
GIRI: Z Chicaga také?
PRVNI ZELINÁŘ Z CHICAGA:
Ano.
Všecko zde.
GIVOLA: Vitejte, zelináři! KartioliTrust
vás vřele zdraví. Ke Clarkovi: Prosim,
CLARK: pane Clarku.
S novinou dneska před vás předstoupuji.

Polovičatost je mi protivná.
 Já žádám radostně a jasné „Ano!“
 od mužů z Cicera. Hlas plný, zvučný.
 A že to chci, a co chci, to chci zcela —
 ta otázka vám kladi ještě jednou,
 občané z Chicaga, kde líp mě znáte
 a předpokládám, že vsuktu ceníte.
 Kdo pro mne je? A podotýkám jen
 tak mimochodem, není kdo není pro mne,
 je proti mně a následky za tento
 svůj postoj musí přivést jen sám sobě.
 A nyní volte!
 GIVOLA: Nežli dojdou volbě,
 poslyšte paní Dullfetovou, kterou znáte
 co vdovu muže, jež je vám všem drahý!
 BETTY: Přátelé! Protože váš dobrý přítel,
 můj drahý muž, pan Ignác Dullfect,
 už nedlí s námi dít, šuně vás.
 GIVOLA: Necht' má klid a mír!
 BETTY: A sám
 vám nemůže už býti oporou,
 radím vám panu Uiovi se svěřit,
 jak sama čním, co jsem v této době
 — pro mne tak tvrdě — blíž ho poznala
 i lépe.
 GIVOLA: K volbě!
 GIRI: Kdo je pro Artura Uie,
 dá ruce zvednouti!
 Několik zelinářů ihned zvedne ruku.
 ZELINÁŘ Z CIGERA: Smit se odejít?
 GIVOLA: Každý má volnost udělat, co chce.
 Zelinář z Cicera odhazuje opustit místnost. Dva
 tělesní strážci jdou za ním. Pak zazní výstřel.
 GIRI: Ted' vy! Jak svobodně jste rozhodli se?
 Všichni zvednou ruce, každý obě ruce.
 GIVOLA: Šéfe, je po volbách a zelináři
 z Cicera, Chicaga, ti děkují.
 Uio radí a vroucně za svou ochranu.
 UI: S hrdostí přijímám váš vřelý dík.
 Když před patnácti lety jako prostý

syn předměstí a nezaměstnaný jsem šel
 za hlasem Prozřetelnosti, šlo se mnou
 jen sedm mužů, s nimiž v Chicagu
 jsem cestu proklestil si, maje pevnou vůli
 mír zjednat všemu, všemu zelinářstvu.
 Byli jsme tehdy hrstka, která prostě,
 leč fanaticky přála si ten mír!
 Nyní jsme silný sbor. A mír a pokoj
 v chicagských zelinářstvích není snem už,
 ale je drsnou skutečností. Abych
 mír zajistil, tak dnes jsem nařídil,
 aby se bez prodlení opatřily
 kulometry a obrněná auta
 a ovšem vše, co k tomu patří, pendreky,
 browninge a tak dále, neboť ochranu
 nechce jen Cicero s Chicagem, nýbrž
 i jiná města: Washington a Milwaukee!
 Detroit! Toledo! Pittsburg! Cincinnati!
 Tam též jsou zelinářství. Flint a Boston!
 Philadelphia! Baltimore! St. Louis! Little
 Rock!
 Minneapolis! Columbus! Charleston!
 A New York!
 Vše chce být chráněno! Před žádným
 „Fuj!“
 před žádným „Ne!“ se nezastaví Uio!
 Bubny a fanfáry.
 Během Uiovy řeči se objevil nápis.

17.

Cicero. Z rozstříleného nákladního auta vyleze žena
 zalitá krví a vrávorá kupředu.

ŽENA: Pomoc! Neutíkejte! Dosvědčíte!
 Můj muž tam v autě! Zabit! Pomozte
 Má ruka zraněna... vůz rozbitý!
 Nemáte obvaz?... Pozabíjejí nás,
 tak jak se smete moucha se sklenky!
 Pomozte, probůh! Nikdo zde... Můj muž

ZADRŽITELNÝ VZESTUP ARTURA UIE

- Scéna 5:* V lednu 1933 odprá říšský prezident Hindenburg několikrát viděl nacistické strany Hitlerovi hodnost říšského kancléře. Musí se však obávat hrozícího vyšetřování skandálu s tzv. Východní pomocí. Přijal také státní peníze pro darování věry, odevzdal Hindenburg 30. I. 1933 moc Hitlerovi. Vyšetřování bylo zastaveno.
- Scéna 6:* Když říšský kancléř generál Schleicher vyhržoval, že odhalí zpronevěření peněz pro Východní pomoc a daňové zpronevěry, odevzdal Hindenburg 30. I. 1933 moc Hitlerovi. Vyšetřování bylo zastaveno.
- Scéna 7:* Hitlera prý učil deklamaci a vznešeněmu vystupování provinční herec Basili.
- Scéna 8:* V únoru 1933 došlo k požáru říšského sněmu. Hitler obvinil ze zhatství své nepřátele a dal signál k „noci dlouhých noží“.
- Scéna 9:* Ve velkém procesu, v tzv. procesu se zhatí říšského sněmu, odsoudil říšský soud v Lipsku k smrti obilného nezaměstnaného. Zhatí vyvázli bez trestu.
- Scéna 10 a 11:* Bližící se smrt starého Hindenburga vyvolala v táboře nacistů rozhořčené boje. Kruhy udávající tón trvaly na odstranění Ernesta Röhma. Další Hitlerův cíl: obsazení Rakouska.
- Scéna 12:* V noci 30. června 1934 přepadl Hitler svého přítele Röhma v jednom hostinci, kde Röhm čekal na Hitlera, aby s ním zahájil akci proti Hindenburgovi a Göringovi.
- Scéna 13:* Pod Hitlerovým nátlakem svolil rakouský kancléř Engelbert Dollfuß v roce

Scéna 4: Na podzim 1932 stojí strana Adolfa Hitlera a jeho soukromá armáda před finančním bankrotem. Hrozí jim brzké rozpuštění. Zoufale se Hitler pokouší, aby se dostal k moci. Dlouho se mu však nedáří promluvit s Hindenburgem.

Scéna 3: Aby vzbudil prezidentův zájem o říšskou statkářku, dají junkerův říšskému prezidentovi jako čestný dar statek.

Scéna 1: 1929—1932. Světová hospodářská krize postihla Německo obzvláště silně. Na vřeholou krize pokoušeli se prusí junkerův sehnat státní půjčky, dlouho bez úspěchu.

■

CASOVÁ TABULKA

■

Vy se však učte dívat — nečítet.
A jednat — nečinit jen a tak dále.
Tohleto malém ovládalo svět!
Národy přec jen přemohly to, ale
triumfem nechťjme se opájet:
Klín, z něhož vylezlo to, rodí stále.

■

EPILÓG

Pomoc! Kde jste? Kdo zadří ten mor?
U a jeho zbýlý sbor!
Žena se zhroutí.
V bezprostřední blízkosti zaráchotí kulomet a
U je to!
Všichni to trpí! A my umíráme!
Ty mřcho, jež se mřše hnusíš, takže
se ptá: kde umřt se? Ty vši všech vši!
to U! *Zvřek:* Ten vyvrhel. Ta nestvůra!
Vy vřazí! Vím, kdo je to, vím to. Je

1934 k tomu, aby byly umlčeny útoky rakouského tisku proti nacistickému Německu.

Scéna 14: Před obsazením Rakouska byl zavražděn rakouský kancléř Engelbert Dollfuss. Nacisté neúnavně pokračovali ve svých pokusech získat v Rakousku sympatie.

Scéna 16: 11. března 1938 vtrhl Hitler do Rakouska. Ve volbách pod nacistickým terorem bylo odevzdáno 98 % hlasů pro Hitlera.

K „Zadržitelnému vzestupu Artura Uie“

(*Několik zápisků z pozůstalosti*)

ÚVODNÍ SLOVO

(*pro plánované uveřejnění v „Pokusech“*)

Hra „Zadržitelný vzestup Artura Uie“, napsaná 1941 ve Finsku, je pokus vysvětlit kapitalistickému světu vzestup Adolfa Hitlera tím, že se přesadí do prostředí, které tento svět dobře zná. Verš, jímž postavy mluví, je mírou jejich „hrdičství“.

POZNÁMKY

Slyšíme dnes na všech stranách, že je nepřístojné a beznadějně chtít dát vplen směšnosti velké politické zločince, ať živé či mrtvé. Že prý i prostý lid je v tomto bodě citlivý, a to nejenom protože byl do těchto zločinů zapleten, nýbrž protože ti, kdož zůstali naživu v ruinách, nemohou se takovým věcem smát. Také se prý nemá zbytečně vpadat do otevřených dveří, protože takových

dveří je v ruinách příliš mnoho; lidé si lekci osvojili, nač ji nešťastníkům navíc ještě vtírat? A jestliže si ji neosvojili, je prý nebezpečné vyzývat nějaký národ k posměchu nad nějakým mocipánem, k posměchu, který by tak říkajíc ubíral národu na vážnosti atd. atd.

Je poměrně snadné vypořádat se s výzvou, že umění musí zacházet s brutalitou obezřele, že musí slaboučkou rostlinku poznání láskyplně zalívat, aby se těm, kteří ukázali, jak se řadí, nyní ukázalo, jak se hladí, atd.

Je možno také napadnout pojem „národ“, jímž je míněno něco „vyššího“ nežli obyvatelstvo, a ukázat, jak tu straší v hlavách pověstná „národní pospolitost“ katů a jejich obětí, podnikatelů a porobených. Ale výzva satíře, aby se tam, kde jde o vážné věci, do toho nevměšovala, není tím ještě odmítnuta jako nemravná. Právě satira se zajímá o vážné věci.

Velcí političtí zločinci musí být rozhodně dáni vplen, a to zejména směšnosti. Neboť především to nejsou žádní velcí političtí zločinci, nýbrž pachatelé velkých politických zločinů, což je něco zcela jiného.

Žádné strachy před čirou pravdou, hlavně když to je pravda! Stejně jako nedává Hitlerovi punc hlupáka ztroskotání jeho podniků, nedává mu rozsáh těchto podniků ani punc velkého muže. Vládnoucí třídy v moderním státě používají při svých podnicích většinou hodně průměrných lidí. Ani v nanejvýš důležité oblasti ekonomického vykořisťování není zapotřebí zvláštního nadání. Miliardářský trust I. G.-Farben používá nadprůměrné inteligence jen v tom smyslu, že ji vykořisťuje; vykořisťovatelé sami, hrstka lidí, kteří se většinou dostali k moci díky svému původu, vyvíjejí sice kolektivně trochu lstivosti a brutality, jejich nevzdělanost je však obchodně nijak nepoškozuje, a neškodila by jim ani eventuelní dobromyslnost jedinců z vlastních řad. Vyřizováním politických záležitostí pověřují lidi, kteří jsou často ještě značně hloupější nežli oni sami.

ZADRŽITELNÝ VZESTUP ARTURA UIE

koli nezaměstnaností? Jak se zabývat nezaměstnaností, a nikoli pracovními možnostmi a politickými stranami? A stejně jejich selháním? Jedno by přitahovalo druhé a vyšlo by z toho gigantické dílo, které by nesplnilo zamýšlené poslání.)

Promítané nápisy — podle K. důvod, aby se ve hře hledal všeobecný nárys — podle mého názoru jen ještě zesilují dojem, že jde o výřez, o něco à la panoptikum.

Zdá se, že průmyslníci jsou krizí postiženi všichni stejně; místo aby slabší byli ubití silnějšími. (Ale možná také, že by tento bod zabíhal příliš do detailu a že se podobenství může bez něho obejít.)

Obhájce (9. obraz, proces se žháři skladů) by se měl možná ještě jednou prozkoumat. Když protestuje v nynější podobě, vypadá to, jako by výhradně hájil jeden druh „stavovské cti“. Ať už je tak zamýšlen nebo ne, publikum se bude přirozeně snažit chápat jej jako Dimitrova.

Co se týče zjevení Röhmova ducha, má Kusche podle mého názoru pravdu. („Podle nynějšího znění textu dostává se tučnému,

pijanskému nacistovi mučednických r
Hru psanou v roce 1941 viděl autor ja
scenaci roku 1941.

POKYN PRO PROVEDENÍ

Aby události dostaly význam, jenž jim bo
přísluší, musí se hra provést ve vysokém s
nejlépe se zřetelnými reminiscencemi na a
tinské historické divadlo, tedy s oponami
destami. Může se např. hrát před obíleným
nými oponami, postříkanými barvou v
krve. Může se také příležitostně použít pros
malovaných po způsobu jarmarečních ma
a rovněž jsou přípustné efekty s varhan
trubkami a bubny. Je však přirozeně nutn
hýbat se čistě travestii a také co se grotesk
týče, nesmí ani na okamžik zmizet atmo
děsivosti. Je zapotřebí plastického znázo
v rychlém tempu s přehlednými skupino
obrazy ve vkusu staré historické malby.

ZADRŽITELNÝ VZESTUP ARTURA UIE